

Ar alyş halkasy

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Ar alyş halkasy AR ALYŞ HALKASY

kitapcy.ru

Öňňin... telewizoryň pultuny basyşdyryp kanallaryň arasynda ýüzüp ýörkäm, «Hanna Arendt» awtobiografik kinofilmine gabat geldim. Tomaşa eden epizodlarym nasist generaly Adolf Eýhmanyň MOSSAD tarapyndan Argentinada ele salnyp, Ierysaline getirilişini we 1961-nji ýylda sud edilişini gürrüň berýän ýerleridi.

«The New Yorker» amerikan žurnalynyň adyndan sud mejlislerune gatnaşan syýasatşynas Hanna Arendtiň derňew işi hakdaky tankydy ýazgylary onuň öz jöhit jemagaty tarapyndan uly nägilelik bilen garşylandy.

Nasistler döwründe Germaniyadan gaçmaga mejbür bolan, Fransiyadaky konslagerlerden kynlyk bilen gaçyp ABŞ-ne giden Arendtiň sud prosesine gönükdiren tankydyna onuň iň ýakyn dostlary-da düşünesi gelmedi.

Arendtiň aýdýnlary düşünmez ýaly zat däldi:

Derňew işini «günäkäriň we nasistik režimiň üstünden däl-de, taryh boýunça amala aşyrylyp gelinen antisemitizmiň (jöhit

duşmançylygy) üstünden ýöreden baş prokuror Gideon Hausneri «erbet we arzan ritorikada» aýyplady...

Suduň kararyny Eýhmanyň haýsy etmişleri edendiginiň üstünden däl-de, jöhitleriň genosid döwründen gören horluklarynyň üstünden bermegini tankyt etdi...

Şeýle-de:

Argentinadan Eýhmanyň bikanun ýagdaýda alnyp gaçylmagyny hukuka ters hasaplap tankyt etdi...

Ysraýylyň premýer-ministri Ben Gurionyň sud mejlislerini tomaşa öwürmegini ýazgardy...

Arendtiň Ysraýylyň derñew işini ar almagyň serişdesune öwürendigi hakdaky kesgitlemeleri dünýäni ikä böldi.

Türkiýedenem käbir intellektuallar bu çekişmä goşuldy.

„Großes Kino: echt, bewegend.“ dpa

* * *

1962-nji ýylyň 13-nji iýuny.

Musulman sosialist Nuretdin Topçy «Yeni İstiklal» žurnalynda suduň karary barada şeýle ýazdy:

- Eýhmaňa ölüm jezasy berildi. Bu hadysany tebigy hasaplamaň gerek. Çünki ol millionlarça jöhidiň ganyna galypdy. Biz bu ölüm jezasynyň hukuk tarapyny jedelleşmän diňe ýakyn we uzak geljekde döretjek güýji bilen çaklaýan ruhy-jemgyýetçilik netijelerine ýşarat edesimiz gelýär.
- Ysraýyl Eýhmaň dardan asmak bilen ondan jöhit dünýäsiniň

aryny aldy. Emma bu ar alma nämä ýarady? Waka ýöne bir ölüm jezasynyň berilýän sahnasy millionlarça adamyň ýüregini sowatdy. Ýone munuň bilen birlikde Germaniyada, Awstriyada, Argentinada, Meksikada jöhitleriň garşysyna bolup geçen demonstrasiýalar oýlandyryjydyr.

Eýsem bu ýurek sowatma meýli bulen halkyň ykbaly howp astyna salynmandyrmy?

– Ysraýlyň ýagdaýynyň nähili boljakdygyny çaklamak kyn däl. Jöhitler özleri üçin iň uly betbagtlygy elin taýýarladylar... Dogry ýa-da nädogry ar almak hyjuwy bilen akdyrylan ganlar adamzat taryhynyň ähli döwürlerinde betbagtçylyklar bilen heläkçilikleriň gözbaşy bolupdyr.

Aýratynam indiwidleriň ganyna bulaşan bu ar alyş bir topbaga ýa-da halka gönükdirilen bolsa, ol jemagatyň we halkyň durmuş we nägilelik bildirmek güýjüni soñsuz formada artdyrýar...»

THOMAS KRETSCHMANN
["EL PIANISTA"]

EICHMANN

UNA PELÍCULA DE ROBERT YOUNG

Tuvo las vidas de millones
de personas en
sus manos...

Ahora su destino está
en manos de sus
víctimas

* * *

Jöhit Hanna Arendt bilen musulman Nuretdin Topçy bir pikirde tapşyşdy:

Adalatyň, hukugyň ar alyş guralyna öwrülmegi eýesini kör eder, daş-toweregini görkezmez we ahyrynda olam şoňka meñzeş akybete uçrar...

Öñňin...

Ysraýyl bilen «Hamasyň» ýaraşyk baglaşjakdygy hakdaky habarlar dünýäde uly gyzyklanma tolkunyny döretdi. Emma Ysraýylyň premýer-ministri Netanýahu «Hamasyň» şartlerine boýun bolmak

Ysraýyla betbagtçylyk getirer» diýip, hüjümleri dowam etdirjekdigini aýtdy.

Ine... Gürrüň aýlanyp-dolanyp, simwoliki manyda 1961-nji ýıldaky Eýhman derñewine gelýär: Ar alyş jeza guraly bolup bilmez. Ýogsa näme: nasistlerem ar almak maksady bilen alty million jöhidi gyrmadymy?

Ar alma ýeňišiniň ömrüniň gysgadygy görle-görle gelinýär...

Ar alma odunyň wagty-sagady gelende eýesini-de hökmäny suratda ýakýandygy görle-görle gelinýär.

Netanýahu ýaly agressiýadan, öçden güýç alýn syýasatçylar ýurtlaryny, jemgyyetlerini ar alyş halkasyndan çykarmaýar.

Nähili gymmada düşende-de, adalaty we külli adamzady tutanýerlilik bilen goramak gerek...

Ýogsam bolmasa, durmuşy we syýasaty başdan geçirisiňiz başgalardan ar almaga esaslanýan bolsa, terrorçy toparlardan tapawudyňyz bolmaz!

Şuny ýatdan çykarmaň:

Ähli terrorçy toparlar «agressiýa, öç almaga mejbür bolýarys» bahanasynyň yzyna bukulýarlar...

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 09.02.2024 ý. Publisistika